

Vleermuisonderzoek

De Kolk te Leersum

In opdracht van: Gemeente Utrechtse Heuvelrug

8 november 2017

Colofon

© 2017 Laneco / Utrechtse Heuvelrug

Tekst en samenstelling: Ing. T. Brouwer
Projectleiding: Ir. D. van Pijkeren
Eindverantwoordelijk: Ir. D. van Pijkeren
Met medewerking van: R. Eversteijn & T. Vreeswijk

Projectnummer: 36.17.02

In opdracht van: gemeente Utrechtse Heuvelrug

Wijze van citeren: Brouwer, T., 2017. Vleermuisonderzoek De Kolk te Leersum. Laneco, Ede.

Contact: Laneco
Mastbos 25
6718 HA Ede
www.laneco.nl

Laneco is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd, gewijzigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Laneco noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Laneco is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Laneco. De opdrachtgever vrijwaart Laneco voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

INHOUD

1	INLEIDING	5
1.1	AANLEIDING	5
1.2	GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEOOGDE INGREPEN	5
2	SOORTENBESCHERMING	7
3	SOORTBESCHRIJVING	9
3.1	VLEERMUIZEN.....	9
4	ONDERZOEKSVRAAG EN METHODE	10
4.1	ONDERZOEKSVRAAG	10
4.2	ONDERZOEKSMETHODIEK.....	10
4.3	ONDERZOEKSRONDES.....	10
5	ONDERZOEKSRISICO'S	11
5.1	VLEERMUIZEN.....	11
5.2	OVERIGE WAARNEMINGEN	12
6	CONCLUSIE EN CONSEQUENTIES	13
6.1	CONCLUSIE.....	13
6.2	CONSEQUENTIES	13
BIJLAGE 1	LITERATUURLIJST.....	14
BIJLAGE 2	WAARNEMINGEN OP KAART.....	15

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

In het plangebied De Kolk, gelegen tussen de Hoflaan, de Dreef en de Oude Kolk, te Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug) is op een speelveld de nieuwbouw van twaalf woningen voorzien. Tijdens een in 2017 uitgevoerde quick scan flora en fauna (Brouwer, 2017) is geconstateerd dat de bomenrij aan de oostkant van het plangebied mogelijk een functie heeft als vliegroute voor vleermuizen. Laneco is gevraagd om nader onderzoek te verrichten naar het gebruik van het plangebied door deze soortgroep.

Ligging en globale begrenzing (rode lijn) plangebied en ligging te onderzoeken bomenrij (gele lijn) te Leersum (luchtfoto: Google Earth).

1.2 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEOOGDE INGROPEN

Het plangebied ligt op de hoek van de Dreef, De Oude Kolk en De Hoflaan te Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug, provincie Utrecht). Het plangebied ligt midden in de bebouwde kom en wordt omgeven door bebouwing in de vorm van eengezinswoningen en een sport- en cultuurcentrum, infrastructuur en openbaar groen in de vorm van gemeenteplantsoenen en bomenrijen. Oudere groenstructuren zijn beperkt aanwezig in de omgeving van het plangebied.

Het plangebied bestaat grotendeels uit een intensief gemaaid gazon. Rondom het gazon liggen enkele plantsoenen, parkeerplaatsen en verharding. Ten oosten van het gazon ligt een plantsoen met soorten als dwergmispel, krulhazelaar en enkele coniferen. Aan de zuidkant staan twee solitaire bomen met een doorsnede van circa tot 40 – 50 cm. In de zuidwestelijke hoek ligt een plantsoen met soorten als dwergmispel, mahonie en een

kronkelwilg. Ten westen van het gazon ligt een verhard wandelpad met hierlangs een gemeentepantsoen met hoofdzakelijk lage gecultiveerde soorten en een bomenrij. In en rondom het plangebied zijn geen watergangen aanwezig.

Binnen het plangebied is de nieuwbouw van twaalf woningen voorzien. Het is in dit stadium niet bekend of het noodzakelijk is om voor deze ontwikkeling bomen te kappen.

2 SOORTENBESCHERMING

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is de Wet natuurbescherming bepalend. De Wet natuurbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna in hun natuurlijke leefomgeving. Deze wet heeft de beschermingsregels, zoals die ook in de Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn zijn opgenomen, overgenomen en voor de Nederlandse situatie toegepast.

Deze bescherming is, afhankelijk van het beschermingsregime, als volgt in de Wet Natuurbescherming opgenomen:

Vogelrichtlijn

- Artikel 3.1 lid 1: Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen
- Artikel 3.1 lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen
- Artikel 3.1 lid 3: Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben
- Artikel 3.1 lid 4 en 5: Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort

Habitatrictlijn, Bern bijlage II, Bonn bijlage 1

- Artikel 3.5 lid 1: Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen
- Artikel 3.5 lid 2: Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren
- Artikel 3.5 lid 3: Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen
- Artikel 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen
- Artikel 3.5 lid 5: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Nationaal beschermde soorten

- Artikel 3.10 lid 1a: Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
- Artikel 3.10 lid 1b: Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
- Artikel 3.10 lid 1c: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Procedurale gevolgen

De procedurele consequenties zijn afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Kortweg kunnen er drie beschermingsregimes worden onderscheiden:

-
- *Soorten van de Vogelrichtlijn:*
Dit betreffen alle vogelsoorten die in Nederland als broedvogel, standvogel, wintergast of doortrekker aanwezig kunnen zijn, met uitzondering van exoten en verwilderde soorten, zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.
 - *Soorten van de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn:*
Dit zijn alle soorten van bijlage IV onderdeel a van de Habitatrichtlijn inclusief het verdrag van Bern bijlage II en het Verdrag van Bonn bijlage I, voor zover hun natuurlijke verspreidingsgebied zich in Nederland bevindt. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd.
 - *Nationaal beschermde soorten:*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage A van de Wet natuurbescherming. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten voorkomend in Nederland.

Als een ruimtelijke ingreep direct of indirect leidt tot het aantasten van verblijf- en/of rustplaatsen van de aangewezen, niet vrijgestelde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Wet Natuurbescherming. Afhankelijk van de ingreep en de soort kan dan een ontheffing noodzakelijk zijn. Ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingreep vanwege een in de wet genoemd belang dient plaats te vinden en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Vaak worden hierbij mitigerende en compenserende maatregelen gevraagd.

Wettelijke belangen

Voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn:

- Ter bescherming van de wilde flora en fauna en instandhouding van natuurlijke habitats;
- De volksgezondheid, de openbare veiligheid in het geding is;
- Andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Voor vogels gelden voorwaarden uit de Vogelrichtlijn:

- De volksgezondheid en de openbare veiligheid in het geding is;
- Veiligheid van het luchtverkeer in het geding is;
- Ter bescherming van flora en fauna.

Voor nationaal beschermde soorten:

- Er is sprake van een bij de wet genoemd belang.

Zorgplicht

Naast beschermde dier- en plantensoorten, moet iedereen voldoende rekening houden met in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.

3 SOORTBESCHRIJVING

3.1 VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die aan de hand van echolocatie hun positie bepalen. Deze nachtdieren verblijven overdag in besloten ruimtes. Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger en boombewonende soorten als rosse vleermuis en watervleermuis. Daarnaast zijn er soorten die van beide elementen gebruik maken.

Ook is er onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen enz.) of bomen (in holten, achter de bast). Een groot aantal soorten, ook soorten die 's zomers in boomholten verblijven, overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders.

Vanaf begin april komen vleermuizen te voorschijn uit hun winterverblijven, afhankelijk van het weer, de ene soort wat later dan de andere. Van half mei tot half juli vormen de vleermuizen kraamkolonies waarin de jongen worden geboren en grootgebracht. De mannetjes verblijven dan apart in kleinere groepen. Vanaf half augustus tot september, in het paarseizoen, vallen de kraamkolonies uiteen en trekken sommige soorten vleermuizen uit hun voortplantingsgebied weg, terwijl andere soorten nooit ver vliegen tussen zomer en winter verblijf. In deze periode paren de meeste vleermuissoorten. Vanaf oktober gaan de verschillende soorten in winterslaap, waarbij de ene soort zich eerder terugtrekt in zijn winterverblijf dan de andere (Helmer, 1988).

Omdat de soorten vaak jarenlang gebruik maken van vaste aanvliegeroutes tussen verblijfsplaats en foerageergebied, kan het behoud van lijnelementen cruciaal zijn voor de instandhouding van het leefgebied.

Alle vleermuissoorten, hun verblijfplaatsen en belangrijke onderdelen van het leefgebied zijn strikt beschermd in de Wet natuurbescherming (artikel 3.5 en 3.6 van deze wet en bijlage IV van de Habitatrichtlijn).

4 ONDERZOEKSVRAAG EN METHODE

4.1 ONDERZOEKSVRAAG

Doel van dit onderzoek is om na te gaan of de voorgenomen ingreep gevolgen heeft voor beschermde soorten vleermuizen. Als effecten op deze beschermde soort(en) zodanig zijn dat belangrijke onderdelen van het leefgebied of verblijfplaatsen (indirect) verloren gaan, dan moet een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor de ingrepen worden aangevraagd.

Door Laneco is in een verkennend onderzoek (Laneco, 2017) geconstateerd dat de bomenrij aan de oostkant van het plangebied een belangrijk lijnelement kan zijn als vliegroute van vleermuizen. Verblijfplaatsen worden niet verwacht.

4.2 ONDERZOEKSMETHODIEK

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd met behulp van een batdetector (Petterson D240X). Batdetectors vertalen de voor mensen onhoorbare sonargeluiden van vleermuizen in hoorbare geluiden. Vleermuizen zijn op naam gebracht door interpretatie van het ritme en de klank van hun sonargeluid, gecombineerd met zichtwaarnemingen van vliegstijl en grootte. Er is gewerkt conform het protocol voor vleermuisonderzoek zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB, 2017). Bijzondere waarnemingen zijn opgenomen en in batsound geanalyseerd.

Vliegroute

Er zijn in 2017 twee onderzoeksrondes uitgevoerd om de aanwezigheid van vliegroutes en belangrijke foerageergebieden in beeld te brengen. De rondes betroffen avondonderzoeken die beiden door één persoon zijn uitgevoerd. Tijdens de onderzoeksrondes is gekeken naar vliegroutes en foeragerende dieren.

4.3 ONDERZOEKSRONDES

Datum	Start/einde	Soort/periode	Zon op/ onder	Windkracht	Temperatuur	Bijzonderheden
21 juni 2017	22.01 – 00.01 uur	Vleermuizen/ avond	22.04 uur	windstil	25 °C	Helder
20 september 2017	19.42 – 21.42 uur	Vleermuizen/ avond	19.42 uur	0 – 1 Bft	15 °C	Bewolkt

5 ONDERZOEKSRESULTATEN

5.1 VLEERMUIZEN

De waarnemingen van het onderzoek naar vliegroutes van vleermuizen zijn weergegeven op de kaart in bijlage 2.

5.1.1 Vliegroute

1^e onderzoeksronde

Tijdens de eerste onderzoeksronde op 21 juni 2017 zijn gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis waargenomen in en rondom het plangebied. Om 22.32 uur werd een rosse vleermuis hoog overvliegend waargenomen; dit dier vertoonde geen enkele binding met het plangebied. Om 22.40 uur vlogen de eerste twee laatvliegers vanuit zuidoostelijke richting het plangebied binnen, om enige tijd boven het grasveld te foerageren. In het half uur is nog drie maal een laatvlieger vanuit zuidelijke richting het plangebied ingevlogen. Gezien het aantal dieren heeft deze soort een kleine kraamkolonie of zomerverblijfplaats in de nabijheid van het plangebied. Ruim 1,5 uur na zonsondergang vlogen ook drie gewone dwergvleermuizen het plangebied binnen. De bomenrij aan de oostkant van het plangebied heeft geleidende functie en zorgt voor afscherming van de straatverlichting langs de Hoflaan.

In de omgeving van het plangebied, onder andere in het parkje achter de bibliotheek, zijn foeragerende gewone dwergvleermuizen en laatvliegers waargenomen.

2^e onderzoeksronde

Tijdens de tweede onderzoeksronde op 20 september 2017 zijn gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis waargenomen in en rondom het plangebied. Om 19.46 uur vloog de eerste rosse vleermuis over het plangebied; dit dier had echter geen binding met het plangebied. In totaal zijn er drie overvliegend rosse vleermuizen waargenomen. Langs de bomenrij aan de oostkant van het plangebied zijn vijf langsvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen en aan de westzijde is een langsvliegende laatvlieger waargenomen. Vanaf 20.50 uur is een baltsende gewone dwergvleermuis waargenomen, dit dier heeft een paarverblijfplaats in het woningblok aan de noordkant van het plangebied.

Ook in de omgeving van het plangebied zijn enkele foeragerende en baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

5.1.2 Effecten

Tijdens de twee op vleermuizen gerichte onderzoeksrondes zijn drie soorten vleermuizen waargenomen: gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. De bomenrij aan de oostkant van het plangebied heeft een geleidende functie voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Daarnaast zorgt de bomenrij voor een afscherming van

de straatverlichting langs de Hoflaan op het grasveld. Door het kappen van de bomenrij wordt een essentiële vliegroute van laatvlieger (aantal dieren meer dan 10% van een gemiddelde kraamkolonie) en in mindere mate gewone dwergvleermuis (aantal dieren minder dan 10% van een gemiddelde kraamkolonie) aangetast, dit kan een indirect effect hebben op verblijfplaatsen van deze soorten. Voor het kappen van de bomenrij is daarom een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig.

Van rosse vleermuis zijn alleen passerende dieren waargenomen in het plangebied, het plangebied heeft voor deze soort geen belangrijke functie.

5.2 OVERIGE WAARNEMINGEN

Er zijn geen overige van belang zijnde waarnemingen gedaan binnen het plangebied.

6 CONCLUSIE EN CONSEQUENTIES

In het plangebied De Kolk, gelegen tussen de Hoflaan, de Dreef en de Oude Kolk, te Leersum is op een speelveld de nieuwbouw van twaalf woningen voorzien. Bij een verkennend onderzoek is geconstateerd dat de bomenrij aan de oostkant van het plangebied mogelijk een functie heeft als vliegroute voor vleermuizen.

6.1 CONCLUSIE

6.1.1 Vleermuizen

Bij het gerichte onderzoek naar vleermuizen zijn drie soorten vleermuizen waargenomen in en rondom het plangebied: gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Van rosse vleermuis alleen passerende individuen waargenomen: het plangebied is voor deze soort niet van bijzondere betekenis.

De bomenrij aan de oostkant van het plangebied heeft een geleidende functie voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Daarnaast zorgt de bomenrij voor een afscherming van de straatverlichting langs de Hoflaan op het grasveld.

6.1.2 Overige soorten

Er zijn geen andere van belang zijnde waarnemingen gedaan.

6.2 CONSEQUENTIES

6.2.1 Vleermuizen

Door het kappen van de bomenrij wordt een essentiële vliegroute van laatvlieger (aantal dieren meer dan 10% van een gemiddelde kraamkolonie) en in mindere mate gewone dwergvleermuis (aantal dieren minder dan 10% van een gemiddelde kraamkolonie) aangetast. Dit kan een indirect effect hebben op nabijgelegen verblijfplaatsen van deze soorten. Voor het kappen van de bomenrij dient daarom een ontheffing van de Wet natuurbescherming te worden aangevraagd en er dienen mitigerende maatregelen genomen te worden. Deze dienen uitgewerkt te worden in een projectplan wat bij de ontheffingsaanvraag gevoegd kan worden.

6.2.2 Overige soorten

Er zijn ten aanzien van overige soorten geen consequenties voor de voorgenomen ontwikkeling binnen het plangebied.

BIJLAGE 1 LITERATUURLIJST

Brouwer, T., 2017. Quick scan flora en fauna De Kolk te Leersum. Laneco, Ede.

Helmer, W., Limpens, H.J.G.A. en Bongers., W., 1e versie 1988. Handleiding voor het inventariseren en determineren van Nederlandse vleermuissoorten met behulp van bat-detectors. Stichting vleermuis-onderzoek (dr. L. Bels stichting).

Limpens, H., K. Mosterd en W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Netwerk Groene Bureaus, GAN, 2017. Vleermuisprotocol.

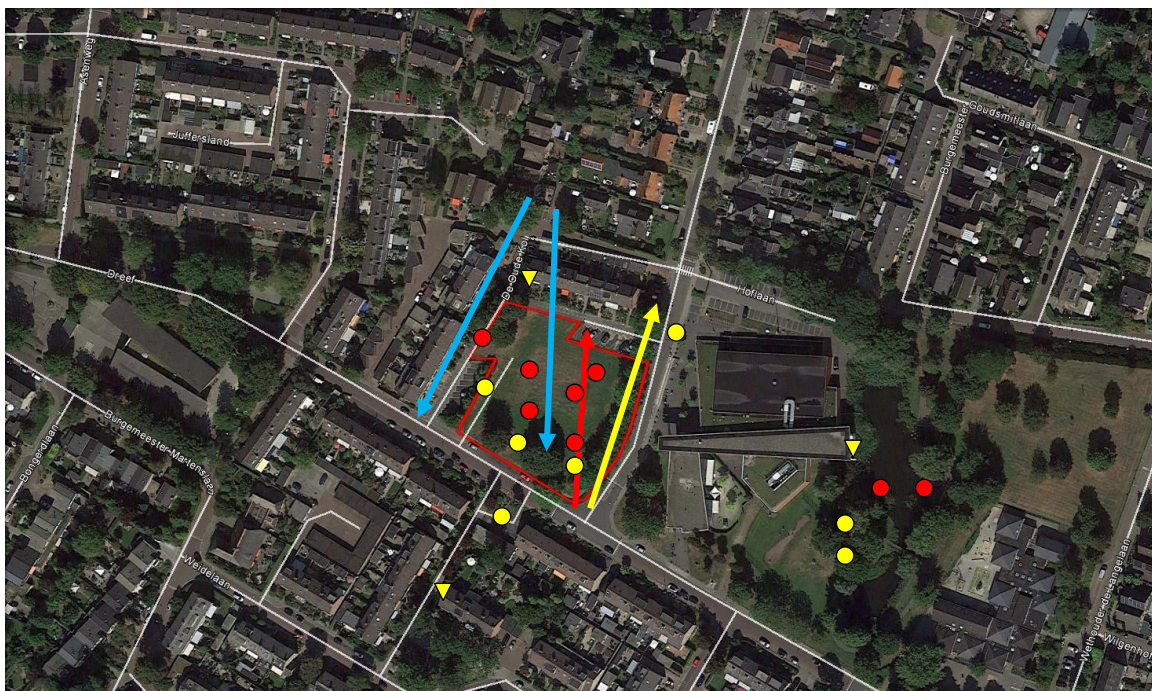
Websites:

www.vleermuis.net

www.verspreidingsatlas.nl/zoogdieren

BIJLAGE 2 WAARNEMINGEN OP KAART

Waarnemingen De Kolk te Leersum
2017

Legenda

- Gewone dwergvleermuis – foeragerend/passierend
- ▼ Gewone dwergvleermuis – paarverblijfplaats
- Gewone dwergvleermuis – vliegroute
- Laatzvlieger – foeragerend/passierend
- Laatzvlieger – vliegroute
- Rosse vleermuis – overvliegend